

10. Фурса О.О. *Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Фурса Оксана Олександрівна ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2005. – 235 с.*
11. Щербина В.Г. *Система композиційних вправ у змісті підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Щербина Володимир Григорович. – К., 2000. – 274 с.*

УДК 378.4:745/749

Белла Голик
(Полтава, Україна)

ДИЗАЙН ТА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Культура мистецтва та матеріальні цінності виступають однією з визначальних граней обличчя держави. Дизайн та декоративно-прикладне мистецтво насамперед формує у суспільства відчуття краси, гармонію довкілля, в першу чергу, красу предметного світу. Протягом століть предметно-пластичне середовище людини було рукотворним, предметами її оточення виступали результати творчої праці. Промисловий переворот ХІХ ст., що сприяв появі предметів масового споживання, виготовлених промисловим способом, спричинив порушення багатовікового ритму в розвитку предметно-просторового оточення людини. Промислове машинне виробництво виготовляло нові предмети, які не зайняли достойного місця в матеріальній культурі, і це породжувало проблему їх адаптації до смаків споживача. Виникла зацікавленість до психології покупця, а швидка зміна предметно-просторового довкілля привела до того, що з'явилася необхідність не тільки в адаптації до споживчих смаків, а й у прогнозуванні цих смаків та органічному поєднанні у предметах, які виготовляються, краси та

*Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

функціональності. Все це зумовило появу дизайну, як нової універсальної творчої професії. Хоча про дизайн, як явище культури ХХ століття, сказано й написано вже досить багато, однак єдиного погляду на суть дизайну у сфері освіти все ще не вироблено. Справа в тому, що досить часто "дизайн" означає діяльність художників в промисловості, ще частіше – продукт цієї діяльності, а іноді – галузь взяту як єдине ціле. У деяких випадках "дизайн" трактується дуже широко й далеко виходить за рамки визначення діяльності художника з вирішення завдань промислового виробництва [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Перші пошуки розвитку теорії та практики дизайну були зроблені видатними діячами мистецтв: художником Конрадом Фіндредом, філософом, теоретиком мистецтва Джоном Рьоскіном, архітектором Готфрідом Земпером, письменником Уільямом Моррісом, інженером і теретиком машинобудування Францом Рело, художниками, архітекторами Анрі Ван де Вальде, Петером Беренсом та ін. Мистецтвознавець Герберт Рід, автор виданої в 1934 році першої фундаментальної праці про дизайн, яка називалася "Мистецтво і промисловість", розглядав дизайн як вищу форму мистецтва. Протилежних думок дотримувались дизайнери Джіо Понті і Томас Мальдонадо. Д. Понті розглядав дизайн з точки зору професійних художніх можливостей, визначаючи його завданнями створення нових, прекрасних форм, речей, які розкривали б істинний характер нашої цивілізації. Т. Мальдонадо розглядав дизайн як творчу діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів, але головним чином ті структурні і функціональні взаємозв'язки, які перетворюють виріб в єдине ціле, як з точки зору споживача, так і з точки зору виробника. На його думку, дизайн охоплює всі аспекти людського середовища, що обумовлене промисловим виробництвом.

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

Генезис та історичну ретроспективу розвитку дизайн-освіти досліджували Р.М. Силко, П.М. Татіївський. Проблеми дизайн-освіти виокремлено у працях А.І. Бровченка, Г.Є. Максименко, В.Ф. Прусака.

Формування цілей статті (постановка завдання). Визначення основних проблем та перспектив розвитку дизайнерської освіти в педагогічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасний світ перебуває в оточенні промислового техносвіту, що стрімко проникає в побут та інші сфери людської діяльності, перетворює їх відповідно до властивих форм буття, роль дизайну стрімко зростає, що деякі теоретики розглядають його, як нову форму вияву мистецтва в сучасних умовах. Теоретики в галузі дизайну, як Р. Б'юканан, Г. Саймон, Г. Рід, Б. Фуллер, В. Марголін, В.Л. Глазичев, відстоюють думку про необхідність формування нового визначення сутності поняття "дизайн", яке повинне відповідати сучасним вимогам культури, мистецтва, виробництва. Так Річард Б'юканан, подібно до Герберта Ріда, розглядає дизайн як архітектонічне мистецтво, здатне об'єднати всі інші види мистецтв і ремесел. Визначення, яке ширше охоплює практику дизайну й дозволяє виділити його особливості в переліку інших видів художньої діяльності, дав В.Л. Глазичев: "Дизайн – форма організованості художньо-проектної діяльності, що продукує споживчу цінність продуктів матеріального і духовного масового споживання" [2].

Виявлено, що дизайн-освіта ХХІ століття направлена на орієнтацію майбутніх фахівців в сфері дизайну на пізнання цілісного світу, проектування нової реальності, у якій би краса із доцільністю стали основою для архітектурної творчості, просторового формотворення майбутніх художників-конструкторів різних напрямків життєдіяльності суспільства.

Художнє проектування в сфері дизайну повинно стати не лише методом конструктивної взаємодії особистості із предметом довкілля, але й

інтеграцією в навчальний зміст мистецтва та технологій для студентів вищих навчальних закладів: художніх, технічних, культурологічних та педагогічних. Потрібно зауважити, що не існує різниці між творчою обдарованістю та інтелектуальною обдарованістю. Творча обдарованість може бути властива художнику-графіку, для якого задоволення від його діяльності приносить не результат а процес творчої діяльності. Тож дизайнер спрямований на результат, на майбутню нову форму матеріального довкілля. Саме дизайнеру властива інтелектуальна обдарованість, що дає забезпеченість в гармонійній адаптації людини із навколишнім середовищем.

Інформаційно-особистісне креативне середовище, яким стимулюється інтегративність бажання-думки-предметної дії, виявляється у проектно-творчій діяльності дизайнера, у взаємодоповнюваності художньої, наукової, технічної творчості. Саме синтез наукової, художньої і технічної творчості утворює нову якість – проект або дизайн. Дизайн – це художнє проектування, у якому забезпечується синтез наукових знань, інженерно-технічного мислення і художньо-образної уяви і об'єкти якого спрямовані на формотворення предметного довкілля (визначення за сучасним словником Святоцького).

Пошуки наших досліджень визначили, що поняття «дизайн» в зарубіжних та українських джерелах позначалося своєрідними термінами: «художня праця» (термін А. І. Луначарського), «протодизайн», «етнодизайн», «утилітарна естетика» (термін П.П. Чубинського), «практична естетика» (термін Г. Земпера), тощо.

Порівнюючи та аналізуючи дизайнерську освіту в різноманітних країнах світу, можна стверджувати, що провідними дизайнерськими освітніми системами були німецька, британська, італійська та американська. Але сьогодні ми звертаємо увагу на дизайн країн – «азійських тигрів»: Тайваню, Південної Кореї, Сингапуру, Китаю, Японії. Саме там у поточний момент дизайн-освіта є системою інтелектуальних змістів, спрямованих у

майбутнє. Саме там поширюється поняття “етнічний дизайн”, який не стільки комерційний, скільки екологічний.

В умовах української дизайн-освіти (з її доктриною особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів до навчання) взаємодія внутрішнього інформаційно-особистісного, зовнішнього інформаційно-соціального і навчального інформаційно-педагогічного середовищ має стати пріоритетною теоретичною основою для навчального процесу зі всіх спеціалізацій дизайну.

Наявність професій дизайнера у вітчизняному класифікаторі вимагає сьогодні створення навчально-методичних комплексів типу “університет-коледж”. В такому разі вивчення фахових дисциплін стане систематизованим і послідовним, навчальні плани коледжів і університетів будуть узгоджені, а державні потреби у дизайнерах, зафіксовані новим класифікатором професій, будуть взяті до уваги вищими педагогічними навчальними закладами. Визначення функцій дизайну доцільно розглядати з урахуванням нового класифікатора професій, де відображено державне замовлення на фахівців з дизайну. Ми звернули увагу, що комунікативно-естетична функція дизайну виявляється у діяльності дизайнера-дослідника (за класифікатором професій код 2452.1). Це рівень дизайнера-магістра, здатного до наукової творчості у напрямі дизайн-освіти, до розробки сучасної теорії дизайну. Код професії дизайнера-дослідника прирівнюється до професії мистецтвознавця (образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва). Соціокультурна функція дизайну притаманна художнику-конструктору (код професії 2452.2). Це рівень дизайнера-бакалавра, спроможного продукувати дизайнерські пропозиції, художні проекти. У класифікаторі професій передбачено такі види дизайну для художників-конструкторів: дизайнер візажу, зачісок; дизайнер графічних робіт, мультимедійних об’єктів; дизайнер інтер’єру, меблів; дизайнер одягу, тканин; дизайнер промислових виробів та об’єктів і пакування. Є ще дизайнер ландшафтів, фітодизайнер. Утилітарно-споживча

функція дизайну виявляється на рівні дизайнера-виконавця (код професії 3471). Це рівень молодшого спеціаліста, який виготовляє пошукові макети у відповідності до дизайнерських пропозицій художника-конструктора. Отже, підготовка майбутніх дизайнерів є актуальною проблемою сучасності, що потребує проведення наукових досліджень, нормативно-правового і практичного забезпечення.

Дизайн-освіта – це проектування навчально-виховного процесу на основі взаємодоповнюваності наукового й художнього пізнання способом моделювання вербальної та сенсорної інформації у вигляді образів – понять [4].

Голова Національної асоціації дизайн-освіти Англії вважає: "...розвиток освіти, особливо дизайну, є соціальною необхідністю, а не тимчасовою модою, а його завдання готувати учнів до зміни, а не забезпечувати їх засобами пристосування до суспільства, відомого нам сьогодні" [5].

Значний вплив на дизайн-освіту в педагогічних навчальних закладах можуть забезпечити найвідоміші дизайнерські школи: німецький Баухауз і російський ВХУТЕМАС, аналіз яких указує на перспективність поєднання ремісничої та промислової систем навчання та трансформацію їх у мистецтво українського національного дизайну.

Сучасні умови дизайн-освіти відображають нову модель дизайнерської підготовки майбутніх фахівців, її потрібно будувати на засадах інтеграції професійного дизайну та декоративно-ужиткового мистецтва, користуючись національними духовними традиціями, зокрема, трудовими, надаючи більш широкого розвитку поняттю "етнодизайн", який є невичерпним джерелом для розвитку предметного середовища.

Система дизайнерської освіти не повинна складатися з набору поділених один від одного навчальних дисциплін, а повинна вирішувати навчальні завдання інтегрованого характеру, котрі спрямовані на об'єднання

різних аспектів дизайн-освіти, і підтримувати ідею цілісного формоутворення середовища. Увага повинна приділятися вивченню та аналізу форм суспільної поведінки людей, типу мислення й діяльності епохи, що приведе до гармонії в духовному й предметному світі.

Навчання та вирішення актуальних завдань дизайн-освіти повинно здійснюватися під пильним керівництвом досвідчених викладачів, яких у педагогічних навчальних закладах надзвичайно мало.

Серед недоліків дизайнерської освіти в педагогічних навчальних закладах можна виявити такі як:

- дизайн є галуззю суспільної діяльності, а важливість його вивчення значною, оскільки наукові дослідження сприятимуть переосмисленню сучасних проблем дизайн-освіти і дозволять сформувати його нові теоретичні моделі, удосконалити практику;

- вивчення промислового дизайну, проектування інтер'єрів, графіки, ознайомлення з ремеслами, моделювання та конструювання одягу та ін. здійснюється переважно в художніх школах або на університетських факультетах мистецтв. Відсутня поки що цілісна система дизайн-освіти, а розвиток проектної культури – це завдання всієї освіти, а не тільки спеціальних вузів, які готують дизайнерів.

Для успішної реалізації стратегії розвитку дизайн-освіти особливу увагу слід приділяти аналізу тенденцій у розвитку дизайну, вивченню інновацій та досліджень. Заздалегідь отримавши інформацію, тим впевненіше ми можемо планувати подальший розвиток різноманітних галузей дизайн-освіти: дизайн інтер'єру, графічний дизайн, дизайн стилю тощо. Забезпечення здійснення випереджального руху в сфері протистояння покликані наукові школи, центри, лабораторії при університетах, академіях. Вагомі можливості в цьому напрямку відкриваються перед вищими навчальними закладами, що спеціалізуються в галузі професійної підготовки майбутніх дизайнерів. До сучасного професійного дизайну, як і до майбутніх

дизайнерів висуваються вимоги гостро відчувати виклики часу, здатність відображати день сьогоднішній і передбачати завтрашній. Ці властивості зумовлюють швидку реакцію на появу нових технологічних можливостей, інноваційних технологій. Skorистатися цими можливостями у професійній підготовці дизайнерів – це без визначений період часу і нагальна вимога ринку праці. Відповідність цим вимогам є ознакою конкурентоздатності фахівця, а разом з тим і вишу та його викладачів, які готують фахівців високого професійного рівня. Швидкий розвиток дизайн-освіти проявляється у тому, що студенти, готуючись до виконання наукових професійних робіт, ознайомлюються із плануванням створення та розширення дизайнерського бренду, продажом брендированих товарів, як зберегти інтелектуальну власність.

Дизайн-освіта на шляху свого розвитку пройшла безліч випробувань та швидкоплинних змін. Нині вона є самостійною та однією з важливих складових художньо-мистецької освіти, що здійснює великий вплив на культуру суспільства.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дизайн залишається технократичним за своєю суттю, але повинен мати статус культуротворчого мистецтва, проникати у всі сфери життя й діяльності людей. Дизайн-освіта повинна займати достойне місце серед різноманіття професій сьогодення. Тож, щодо підготовки майбутніх фахівців дизайну в педагогічних навчальних закладах досліджено ще досить мало та потребує більш глибоких пошуків в подальшій дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковешникова Н.А. *Дизайн: история и теория: учебное пособие для студентов архитектур. и дизайн. специальностей.* – М.: изд-во Омега-Л, 2006 – 224 с
 2. Глазичев В.Л. *О дизайне. Очерки по теории и практике дизайна на Западе.* – М.: Искусство, 1970. – 191 с.
 3. Тименко В.П. *Дизайн-освіта в дитячому садку і початковій школі // Палітра педагога.* – 1999. – № 1. – С. 14-17.
 4. Чигарьков В.М. *Из опыта образования в Великобритании.* – М.: Техническая эстетика. – 1990. – №1. – С. 40.
- Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*